

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

JOURNAL OF CENTRAL EUROPEAN GREEN INNOVATION

HU ISSN 2064-3004

Available online at <http://greeneconomy.uni-eszterhazy.hu/>

A TERMŐTERÜLET VÁLTOZÁSÁNAK VIZSGÁLATA KOMÁROM-
ESZTERGOM MEGYÉBEN / ANALYSIS OF CHANGES IN ARABLE
LAND IN KOMÁROM-ESZTERGOM COUNTY

PATKÓ ZSUZSANNA¹ / ZSUZSANNA PATKÓ¹ ZSUZSI.PATKO@GMAIL.COM

KONCZ GÁBOR² / GÁBOR KONCZ²

BOZSIK NORBERT³ / NORBERT BOZSIK³

Összefoglalás

Tanulmányunk célja, hogy bemutassuk a termőföld, mint természeti erőforrás jelentőségét Magyarországon, különös tekintettel Komárom-Esztergom megyére, illetve rávilágítsunk a termőföld csökkenés okozta problémákra. Magyarországon a művelés alól kivett területek nagysága növekszik, amit azonban jelentős mértékben befolyásol az igénybevétel célja, a termőterület művelési ága, minősége, az ingatlan besorolása. Vizsgálatunk során a Központi Statisztikai Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal és Budapest Főváros Kormányhivatalának egyes Főosztályainak adatbázisait elemeztük a 2010-2016 közötti időszakban. Komárom-Esztergom megyében a termőföld igénybevétel fő célja az ipari célú fejlesztések mellett a bányászati beruházások megvalósítása volt. Az ország és a megye jelentős részét szántóként művelik, ezért a művelésből történő kivonások is a szántókat érintik a legjobban. A megyében jellemzően az átlagosnál gyengébb minőségű osztályú szántók kerültek kivonásra. A termőföld mennyiségi védelmének megfelelő kereteket ad a jelenlegi jogszabályi háttér, vannak azonban olyan beruházások, amelyek estében a földvédelmi szempontok kevésbé érvényesülnek.

Kulcsszavak: termőterület, művelés alól kivett területek, földvédelem, földminőség, ingatlan beruházások

JEL kód: Q15, Q24

Abstract

The purpose of our study is to present the significance of the agricultural production area in Hungary as a natural resource, with special regard to Komárom-Esztergom County and to highlight the problems caused by the decline in land use. The size of uncultivated areas is increasing in Hungary, which is significantly influenced by the purpose of utilization, the cultivation branch of the area, the quality and the classification of the property. In this study we analysed the databases (2010-2016) of Hungarian Central Statistical Office, Ministry of Agriculture, certain Departments of the Government Office of Komárom-Esztergom County and Budapest.

In Komárom-Esztergom County the main category of land use for other purposes was primarily to realize industrial developments followed by mining investments. A significant part of the country and the investigated county is cultivated as arable land. Therefore, the withdrawals from cultivation also affected mostly the arable lands. Typically, arable lands of poor quality were withdrawn from agricultural production in the county. The current legal background provides appropriate framework for the quantitative protection of the land. However, there are investments, in which case the land protection aspects are less prevalent.

Keywords: *productive land, uncultivated lands, land protection, soil quality, real estate investments*

Jel code: Q15, Q24

Bevezetés

Magyarország egyik legfontosabb erőforrása a termőföld. Gazdasági szempontból a föld sajátos állóeszköznek tekinthető, mert sok jellemző tekintetében lényegesen eltér más termelési tényezőktől. A föld, mint erőforrás tulajdonsága, hogy helyhez kötött, újra nem termelhető, elpusztíthatatlan, termékeny. Erőforrás szerepét viszont csak abban az esetben tölti be, ha más erőforrásokkal kapcsolatba hozzuk [MAGDA–SZÚCS, 2002]. A föld sajátos mivolta abban is jelentkezik, hogy ha magasabb árat kínálnak érte, mennyisége akkor sem növelhető és ez fordítva is igaz [SAMUELSON–NORDHAUS, 2003]. A föld a mezőgazdasági termelésnek természeti tényezője, munkahelye, illetve termelési eszközként a munkaeszköze és munkatárgya is egyben. A mezőgazdasági termelés adott földterülethez, földrajzi környezethez, tájegységhez kötött, a termelés viszonylag nagy területen folyik. Ennek gazdálkodási következményei (erőgép és munkagép viszony, anyag, termény és munkaerő-, szállítási költségek és azok eltérései, stb.) számottevőek [VILLÁNYI–VASA, 2007]. A termőföld, mint erőforrás szükségét jól szemlélteti, hogy a termelésbe vont földterületek nagysága globálisan a szakértői becslések alapján mindössze 5%-kal bővíthet 2050-ig [BRUINSMA, 2009].

A termőföld piaca

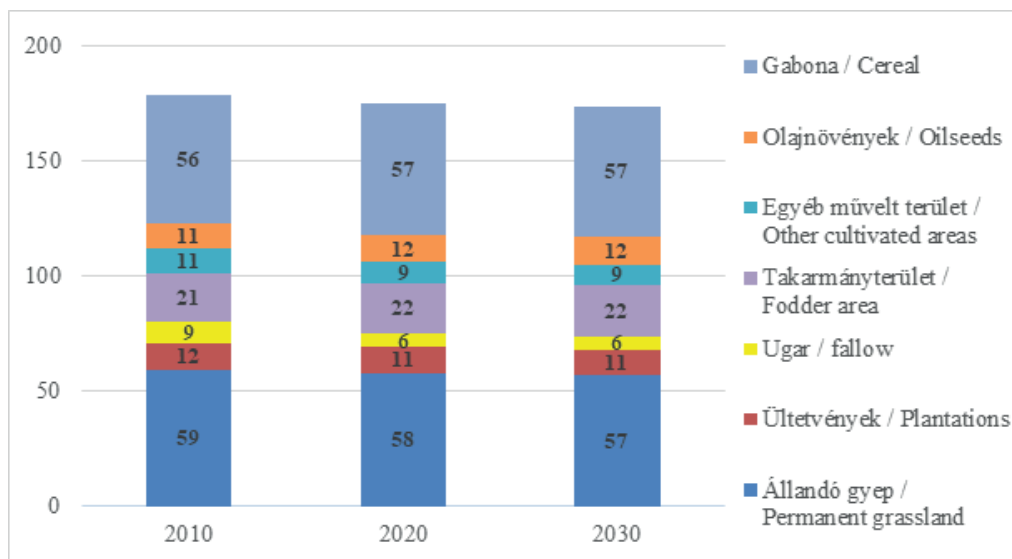
Magyarországon egészen 1989-ig földpiacról nem beszélhettünk, hiszen az ingatlanpiac csupán a személyi tulajdonú ingatlanoknál valósult meg, ez azonban az akkor társadalmi, politikai, gazdasági viszonyokra tekintettel szinte nem jöhetett létre. A rendszerváltáshoz kapcsolódó földreformtól az uniós csatlakozásig eltelt idő alatt azonban látványos változás ment végbe a földpiacon [BÁNHÉGYI, 2003]. A jelentős szétaprózódottág mellett a tulajdoni struktúra sajátos problémája, hogy a részarány kiadás következtében a kisebb tulajdoni hányaddal rendelkezők egy táblában maradó tulajdonközösséget alkottak [BÍRÓ, 2010], ennek következtében az átlagos birtokméret 2-5 hektárra, a tulajdonosok száma pedig 2 millióra volt tehető [POSTA, 2002]. A szétaprózódottság mellett a jogosultak sokszor nem is egy táblában, hanem több földrészletben kerültek kényszerközösségbe [NAGY, 2008]. A földhasználat a 2000-es években erős koncentrációs folyamatok jellemezték, miközben a mezőgazdasági tevékenységet folytatók száma a 2000. évi 967 ezerről 2016-ra 431 ezerre esett vissza [KOVÁCH, 2016].

Magyarországon a mezőgazdaságilag művelt terület az 1985. évi 6,5 millió hektárról 2015-re 5,3 millió hektárra esett vissza a KSH adatai alapján, míg a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat GDP-hez viszonyított részaránya 16%-ról (1985) 4,4%-ra (2015) csökkent.

A fejlett országokban a föld-ingatlan tulajdon értéke, a rajtuk lévő jelzalog értékével együtt a nemzeti vagyon 60-65%-át teszik ki. A föld-ingatlan tulajdonnal kapcsolatos befektetések, gazdasági és egyéb tevékenységek generálják a GDP 30-35%-át. Az ingatlanokon lévő jelzalog összértéke mintegy 30-35%-a a GDP-nek, Magyarországon ez 5-8%. Magyarországon a termőföld mennyiségének jelentős nemzetgazdasági szerepe van, ezen oknál fogva is fontos megőrizni mennyiségét és minőségét.

Nemzetközi kitekintés

Az elmúlt évtizedekben a mezőgazdasági területek nagysága Európában fokozatosan csökkent, mely a mezőgazdaság modernizációjának és az intenzív termelésnek volt tulajdonítható, ugyanakkor növekedtek a terméshozamok és csökkent a munkaerő felhasználása is [RAMANKUTTY–FOLEY, 1999]. Az Európai Unióban a mezőgazdaságilag művelt terület 2011 és 2016 között 0,7%-kal csökkent, az erdőterület ugyanakkor 1 %-kal növekedett. Az Európai Unió területének 45%-a volt mezőgazdaságilag művelt terület 2017-ben, ami - az Európai Bizottság prognózisa szerint - lassuló ütemben, de tovább fog csökkenni és 2030-ra elérheti a 172 millió hektárt [EUROPEAN COMMISSION, 2017] (1. ábra).

1. ábra: A mezőgazdasági földhasználat várható alakulása az Európai Unióban (millió ha) / Expected evolution of agricultural land use in the European Union (million ha)

Forrás: European Commission 2017

Jelenleg az urbanizáció, az infrastrukturális beruházások és az ipari parkok létesítése mellett az erdősítés okozza leginkább a mezőgazdasági területek visszaszorulását. Az Európai Unióban a földek művelésből való kivonása nem csak a perifériális területeken jellemző, hanem sokkal inkább ott ahol ipari parkok létesítése történik. A területek művelésből való kivonása, és alapvetően ipari hasznosítása a magas gazdasági aktivitással hozható összefüggésbe és kevésbé a termőföld minőségével. Statisztikailag ugyanakkor elég jól előre jelezhető, hogy mely földeket vonnak majd termelésbe, az viszont sokkal kevésbé prognosztizálható, hogy melyeket vonnak ki (EREZ –BAKKER, 2011).

Az EU agrárstruktúrája az elmúlt évtizedekben jelentősen megváltozott, különösen az élelmiszerpiacok globalizálódása és a mezőgazdasági támogatások fokozatos csökkentése miatt. Mezőgazdasági szempontból termékeny területeken alternatív hasznosítási irányok jelentek meg. Néhány ország (pl. Egyesült Királyság, Németország, Franciaország) visszatért a korábban erdővel borított régióinak újra erdősítéséhez. A másik jelentős hasznosítási forma az energiaültetvények telepítése, mely az EU-ban mintegy 20 millió hektár területet ölel fel. [STRAPASSON et al., 2016].

Egyes scenáriók a következő évtizedekre a mezőgazdaságilag művelt területek csökkenése mellett az erdősítés és a bioüzemanyag termelés előre törését prognosztizálja az „új tagállamokban” (EU-12) is [KULDNA et al. 2008]. Magyarországon az erdőterületek nagysága folyamatosan növekszik és 2016-ban már meghaladta az ország területének 20%-át (18670 km²). A magyar termőföld biomassa termelékenység potenciálja 63%-ban átlagosnak, 32%-ban pedig jónak ítéhető, ami alapján az Európai Unión belül a középmezőnyben foglal helyet [AKSOY et al., 2017].

A termőföld csökkenésének lehetséges okai

A folyamatosan növekvő társadalmi igények, urbanizációs folyamatok erősödése, ipari-, beruházási tevékenységek területigénye miatt Magyarország mezőgazdasági művelés alatt álló területének mennyisége évről-évre csökken az ingatlan-nyilvántartás adatai szerint. Az élelmiszertermelés céljára hasznosítható termőföld csökkenésének objektív (külső) és a mezőgazdaságból magából fakadó (belső) okokra vezethető vissza [KOVÁCH, 2016].

Külső okok közé tartozik egyrészt a termőföld más célú hasznosítása, másrészt a belterületbe vonás. Magyarországon az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent a mezőgazdaságilag művelt terület mennyisége, amelyre nagyrészt a termőföldek más célú hasznosítása (művelésből történő kivonása) eredményeképpen került sor. A csökkenés minden művelési ágban tapasztalható volt, miközben a további ter-

mőterület kategóriákban (erdő, nádas, halastó) növekedés következett be 1990 és 2016 között összesen 278,5 ezer ha területen. A művelés alól kivett területek növekménye ugyanakkor 823 ezer ha volt az azonos időszakban (KSH, 1990-2016).

Egyes beruházásoknál nem elsődleges szempont a termőföld védelme, a létesítés helyszínének kiválasztásánál nem veszik figyelembe a termőföld felhasználással történő károkozást. A földvédelem szempontjait a földhivatal ügydöntő hatóságként (a termőföld más célú hasznosításának az engedélyezése esetében), illetve más hatóságok előtt folyó eljárásokban szakhatóságként érvényesíti. A belterületbe vonás intézménye a végleges más célú hasznosítás speciális formája, melynek során a fekvéshatár megváltozásával a külterületi földrészletek (termőföldek) belterületi fekvésűvé válnak. A belterületbe vont terület (vagy annak egy része) a tényleges igénybevétel (pl. lakóházak építésének) megkezdéséig mezőgazdasági művelés alatt állhat. Az eljárás további jellemzője, hogy a belterületbe vonást kizárólag az önkormányzatok kérhetik. Tapasztalatok alapján a tényleges felhasználási célíg a területeket zömében kaszálással hasznosítják [FÖLDESI, 2007].

A belső okok közé tartozik egyrészt az erdőtelepítés, a spontán beerdősülés, illetve az energetikai ültetvények létesítése. Az ország termőterületének csökkenése mellett az erdőterületek folyamatos növekedése figyelhető meg. Az ingatlan-nyilvántartás adatai szerint az elmúlt 20 évben mintegy 220 000 hektárral nőtt az erdő művelési ágú területek mértéke, ami az élelmiszertermelés céljából hasznosított területek mennyiségét ugyanennyivel csökkenti. A tervszerű erdőtelepítés mellett az ország egyes területein, különösen a földprivatizáció időszakához köthetően, a tulajdoni viszonyok rendezetlensége idején hasznosítatlan termőföldek jelentős része spontán beerdősült. Az utóbbi években az energiaigény fokozódása mellett egyre emelkedő energiaárak következtében – az energiafüggettségtől való kitettség csökkentésére – a figyelem a mezőgazdaság felé, mint lehetséges energiaalapanyag-termelő szektor felé fordult. Az új utak keresése a bioüzemanyag előállításában és az energetikai célú növények telepítésében csúcsonosodott ki. A mezőgazdasági területeken kialakított lágy és fás szárú energetikai ültetvények is csökkentik az élelmiszertermelésre alkalmas területek kiterjedését [ZANCHI et al., 2007].

A termőföld mennyiségi védelméért fizetendő földvédelmi járulék és bírság

A földvédelmi járulékok és bírságok olyan intézkedések, amik kifejezetten arra irányulnak, hogy anyagi hátrány kilátásba helyezésével érik el a kívánatosnak tartott követelmény minél teljesebb megvalósulását, a termőföld védelmét [BÁNDI, 2004]. A termőföldek mezőgazdasági műveléstől, hasznosítástól eltérő, azaz más célú hasznosítása esetén földvédelmi járulékot kell fizetni. Tehát a földvédelmi járulék nem szankció jellegű, hanem adminisztratív intézkedés. A járulék megfize-

tése egyszeri alkalommal történik. A más célra igénybevett föld területe, minősége (minőségi osztálya) és aranykorona értéke adja meg a megfizetendő járulék alapját, hasonlóan a bírsághoz [SOMOGYI, 2008]. A járulék a föld minőségével progresszíven növekszik: a gyenge minőségű föld esetén a járulék alacsony értékű, jó minőségű föld esetén nagyon magas. A járulék fizetésének egyik célja, hogy terelje a beruházásokat a gyengébb minőségű föld felé, és a beruházó csak annyit vegyen igénybe, amennyi föld a beruházáshoz feltétlenül szükséges. A másik célja pedig az, hogy a termőföldet, mint termelőeszközt kezelje és amennyiben a beruházó termelőeszközt von el, illetve semmisít meg, akkor annyi pénzt fizessen be, amennyivel egy pótlólagos beruházás megvalósítható [SZÁMADÓ, 1998].

A földvédelmi járulékok mértéke 2013. november 1-től jelentősen növekedett és változott, ezzel is elősegítve a földvédelmi törekvések megvalósulását. Szembetűnő változás, hogy a földvédelmi járulékok tekintetében 2013. november 1. után a törvény már nem tesz különbséget a művelési ágak között: a művelési ág szempontjából egyenértékűnek veszi az ingatlanokat, tehát kizárólag a minőségi osztályt veszi alapul a járulékok mértékének kiszámításánál (1. táblázat).

Minőségi osztályok / Quality classes	Földvédelmi járulékok kiszámításának mértéke, 2013. november 1. előtt / The measure of calculation of land protection contribution after November 1, 2013		A földvédelmi járulékok kiszámításának mértéke, 2013. november 1. után (AK szorzószáma) / The measure of calculation of land protection contribution after November 1, 2013 (GC multiplier number)
	Szántó, szőlő, kert, gyümölcsös (AK szorzószáma) / Arable land, vineyard, garden, orchard (GC multiplier number)	Rét, legelő (gyep), nádas, fásított terület (AK szorzószáma) / Grassland, reed, wooded area (GC multiplier number)	
I.	92 000	48 000	184 000
II.	76 000	40 000	152 000
III.	60 000	32 000	120 000
IV.	44 000	24 000	88 000
V.	28 000	16 000	56 000
VI.	20 000	12 000	35 000
VII.	12 000	8 000	20 000
VIII.	4 000	4 000	4 000

1. táblázat: Földvédelmi járulékok kiszámítása, 2013. november 1. előtt és után / Table 1. The calculation of land protection contribution, before and after November 1, 2013

Forrás: Saját szerkesztés.

A befizetéseket a külön az erre a célra létrehozott számlára kell teljesíteni, amelyet állami támogatásként a termelésből kivont termőföldek pótlására, a termőföldek rendeltetésszerű hasznosítására, valamint a mezőgazdasági termőterület csökkenésének mérséklését szolgáló célokra lehet felhasználni. Ilyen cél lehet például a termelésből kivont földek rekultivációja, parlag területek művelésbe vonása stb..

Földvédelmi bírságot köteles fizetni az, aki neki felróhatóan elmulasztja a termőföld hasznosításával kapcsolatos általános vagy ideiglenes hasznosítási, a mellékhasznosítási, az újrahasznosítási kötelezettségét; elmulasztja a művelési ág megváltozásának, a más célú hasznosítás megkezdésének, a tervezett újrahasznosítás, az újrahasznosítás elvégzésének, az eredeti állapot helyreállítása elvégzésének bejelentését; az újrahasznosítást az ingatlanügyi hatóság jóváhagyása nélkül valósította meg; az időleges más célú hasznosítást követően a termőföldet az ingatlan-nyilvántartás szerinti minőségi osztálynál alacsonyabb minőségi osztályú termőföldként teszi termelésre alkalmassá; a határozatban megállapított határidő eltelte után teszi termelésre alkalmassá vagy a termőföldet engedély nélkül hasznosítja más célra. A földvédelmi bírság olyan szankció jellegű intézkedés, amelynek célja a fentebb említett szabályokat megsértők pénzben történő megbüntetésére. A bírság súlyosságát csak fokozza, hogy akár ismételt is kiszabható (2007. évi CXXIX. törvény).

A bírság meghatározásánál ugyancsak a földek aranykorona értékét veszik figyelembe, ami nem tesz lehetővé igazán pontos számítást, mert a sokat támadott aranykorona értékrendszer például a környezetvédelem szempontjából fontos területi sajátosságokat már nem képes figyelembe venni. Az ilyen értéket képviselő sajátosságokat más módon kell meghatározni, ami viszont már a földvédelem téma körétől eltávolodik, jogszabályi alapjaitól elkülönül. Főszabályként az engedély nélkül más célra hasznosított termőföldért a járulékon felül, a járulék háromszoros összegét kell még bírság jogcímén megfizetni. Kiemelést érdemel, hogy a bírság is adók módjára behajtható köztartozásnak minősül. A termőföld védelmi törvényben meghatározott bírság célja az, hogy aki termőföldet engedély nélkül használ, legyen kellőképpen szankcionálva, illetve a bírság mértéke a jogalkotó azon elsődleges célját hivatott érvényesíteni, hogy a termőföld engedély nélküli más célú használatára irányuló magatartást eleve gátolja.

A földvédelmi járulék és bírság kapcsolata a föld minőségével

Kettős szabályozás érvényesül, a termőföld kivételéért fizetendő földvédelmi járulékot a termőföld minősége és mennyisége alapján együtt számoljuk. A földminősítés részletes szabályairól szóló 105/1999. (XII.22.) FVM rendelet tartalmazza azokat a szabályokat, amelyeket a termőföldek aranykoronában kifejezett és nyilvántartott kataszteri tiszta jövedelem megállapítása során követni kell.

A kataszteri tiszta jövedelem megállapítása a XIX. században történt, az akkori hivatalos pénznem az aranykorona volt. Mivel a földminőséget kataszteri tiszta jövedelem becsléséhez kapcsolták, a felméréshez az országot 12 kataszteri területre kellett osztani, azon belül pedig becslőjárásokat kellett kialakítani [LÓCZY, 2002]. Mivel még mindig e rendszer alapján számolunk, ezért a földminősítés eléggé elavult, több mint 150 éves adatokon alapszik. Másik „hibája” azon kívül, hogy megalkotásának idejében még nem voltak talajtani alapok az, hogy nem veszi figyelembe a földeket érintő közgazdasági tényezőket (pl. infrastruktúra). Mivel az érték megállapítások csak az egyes becslőjárásokon belül érvényesek, országos gazdasági döntéseket nem lehet rá alapozni [STEFANOVITS et al., 1999].

Itt szükséges megjegyezni, hogy a földvédelemmel szorosan összefüggő, egyes ágazati jogszabályokban is fellelhető a termőföld védelmére való törekvés olyan formában, hogy az előzetes elbírálás során a föld védelméért felelős hatóság szakhatósági állásfoglalása, ill. engedélye válik szükségessé más hatóság által folytatott engedélyezési eljárás eljárásban az érdemi döntéshez. Például építési engedélyezési eljárás, vízjogi létesítési engedély kiadása vagy egységes környezethasználati engedély kiadása stb. során.

Anyag és módszer / Material and methods

Anyag/ Material

Kutatásunk vizsgálati területét Komárom-Esztergom megyét választottuk, amely az ország legkisebb területű (2264,35 km²) és második legsűrűbben lakott (131,6 fő/km²) megyéje [KSH, 2016]. Vezető szerepet tölt be a megye életében az ipar, számos korszerű és nemzetgazdasági jelentőségű beruházás valósult meg az járműgyártás, gyógyszeripar, elektronika és élelmiszeripar területén. Magyarország megyéi között a harmadik pozíciót foglalta el az egy főre jutó GDP adatok alapján, amely az országos átlag 104%-át érte el 2016-ban. Komárom-Esztergom megye az ország legdinamikusabban fejlődő megyéi közé tartozik.

A megye síkvidéki területein a kiváló minőségű talajok kedvező éghajlati adottságokkal párosulnak. A síkvidéknek köszönhetően viszonylag magasan, általában 2-4 m között áll a felszín alatt a talajvíz. A keleti, hegyvidéki területeken a domborzati jelleg és az ebből adódó, hőmérséklet szempontjából kedvezőtlenebb éghajlati jellemzők teszik kevésbé gazdaságossá a növénytermesztést. Itt csak a vízfolyások menti medenceterületek kínálnak kedvezőbb körülményeket a műveléshez [DÖVÉNYI, 2010].

Komárom-Esztergom megye területe hat járásra osztható fel, amelyek nagysága és urbanizáltsága között jelentős különbségek mutatkoznak. A legmagasabb (Ta-

tatabányai) és a legalacsonyabb (Kisbéri) népsűrűségű járások között 6,4-szeres különbség figyelhető meg, ami alapján feltételezhetjük, hogy ezekben a térségekben különböző mértékű és típusú igény merülhet fel a termőföldek művelésből történő kivonására (2. táblázat).

Komárom-Esztergom megyei járások / Districts of Komárom-Esztergom County					
Járás / District	Központ / Center	Települések / Settlements	Népesség / Population	Terület / Area	Népsűrűség / Population density
		<i>ebből város / from these town</i>	fő / capital	km ²	fő/km ² / people/km ²
Esztergomi	Esztergom	24/5	90 895	537,26	169
Kisbéri	Kisbér	17/1	19 751	510,55	39
Komáromi	Komárom	9/3	39 032	378,54	103
Oroszlányi	Oroszlány	6/1	25 415	199,39	127
Tatabányai	Tatabánya	10/1	83 843	331,67	253
Tatai	Tata	10/1	38 445	306,69	125

2. táblázat: Komárom-Esztergom megye területének és lakosságának megoszlása 2016-ban / Table 2. The distribution of territory and population of Komárom-Esztergom County in 2016

Forrás: KSH (2016).

A 2014-2020-as időszakra Komárom-Esztergom megyére vonatkozóan elkészített Integrált Területi programban, a megyei fejlesztési terveknek megfelelően megkülönböztetnek városias (urbánus) és vidéki térségeket. Mivel a két funkcionális térségtípus kihívásai sok vonatkozásban eltérőek, egyes beavatkozás-típusok elsősorban városias térségekben, mások éppen a vidéki térségekben preferáltak. Az átmeneti zónákban lévő települések topográfiailag, közlekedésföldrajzi, munkaerőpiaci szempontból egyértelműen a városias térségekhez tartoznak, de annak peremén megőrizték vidékies jellegüket, a szuburbánus jegyek kevésbé érvényesülnek. A városias térség ún. magtelepüléseinek körébe a városhálózati csomópontok és a Duna mente városai mellett a szuburbánus községek is tartoznak. A vidéki térségbe a városias térségbe nem tartozó községek és a Kisalföld kisvárosai, Ács, Bábolna és Kisbér tartoznak.

A 2016. évi gazdaságszerkezeti összeírás során Komárom-Esztergom megyében 206 gazdasági szervezetet valamint, 8282 egyéni gazdaságot vettek számba. A megye földterületének 45%-a szántó, 22%-a gyepterület, és az országos átlagot jelentősen meghaladó az erdőterület aránya (27%). A többi művelési ág együttesen

6%-ot tesz ki. A Dunától délre található Ászár-Neszmélyi borvidéken pedig 2000 hektáron szőlő- és bortermelés folyik. A szántóterületeken főként búzát, kukoricát, napraforgót és repcét termesztenek.

Módszer/ Methods

Kutatásunkat a termőföld más célú hasznosításának kérdéskörére építettük, figyelembe véve a beruházók és a termőföld védelmének szempontjait egyaránt egy egyszerű erőforrás-gazdálkodás érdekében. A kutatás célkitűzései között első helyen szerepelt annak vizsgálata, hogy a termőterület változásában milyen tendenciák mutathatók ki Magyarországon és azon belül Komárom-Esztergom megye milyen egyedi sajátosságokkal rendelkezik és azok mennyiben hozhatók összefüggésbe társadalmi, gazdasági és környezeti adottságaival. Milyen okokra vezethető vissza a megyében a termőföldek más célú hasznosítása?

Vizsgálatainkat szekunder adatbázisok alapján végeztük el. A Központi Statisztikai Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Földhivatali Főosztályától és a Budapest Főváros Kormányhivatalának Földmérési, Távérzékelési és Földhivatali Főosztályától kapott, illetve saját statisztikai adatokat dolgoztunk fel. Az elemzéshez a legtöbb esetben egyszerű megoszlás vizsgálatokat végeztünk Magyarország és Komárom-Esztergom megye adataira egyaránt. Ezek segítségével ki tudtuk mutatni, hogy Komárom-Esztergom megyében milyen eltérések figyelhetők meg az országos átlaghoz képest a művelés alól kivont területek belső struktúrájában. A változások nyomon követésére bázisviszonyszámokat alkalmaztunk és lineáris trend vizsgálatot végeztünk. A termőföld csökkenés okainak vizsgálatával kapcsolatban – fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a termőföldnek a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény fogalma és a KSH módszertani előírásai szerinti termőterület fogalom nem azonos.

Eredmények / Results

Mezőgazdasági területek nagyságának változása országosan

Magyarországon az elmúlt évtizedekben folyamatosan és jelentősen csökkent a mezőgazdaságilag művelt terület és a termőterület nagysága. A mezőgazdaságilag művelt terület az 1990. évi mintegy 6,47 millió hektárról 2017-re 5,35 millió hektárra csökkent, amelyben jelentős szerepet játszott az állatállomány csökkenése.

A mezőgazdasági terület a szántó, a kert, a gyümölcsös, a szőlő és a gyep földművelési ágakra osztható. Az 1990-1991 években a kert művelési ág tartalmazta 1500 m² kiterjedésig a község belterületén azokat a területeket is, amelyek egyéb-

ként szántónak vannak minősítve. Az 1992-es átminősítés következtében azonban a kert területek nagymértékben csökkentek. A gyepterület művelési ág 2010-től nem tartalmazta a nem hasznosított gyepterületeket, ezért területe jelentősen csökkent [CSIPKÉS et al. 2017].

A termőterület csökkenése ezen időszaka alatt – a mezőgazdaságilag művelt területekhez képest – kisebb mértékű volt: 8,24 millió hektárról 7,37 millió hektárra mérséklődött. A kisebb eltérés oka az erdőterület nagyságának növekedése volt. Az erdők területe mintegy 240 ezer hektárral nőtt 1990 és 2017 között, így ez teljes egészében a termőterület növekedésében jelent meg. A művelés alól kivett terület nagysága mindeközben az 1990. évi mintegy 1 millió hektárról 2017-re 1,9 millió hektár fölé emelkedett (3. táblázat).

Év / Year	Szántóterület / Arable land	Kert / Garden	Gyep / Grass- land	Mezőgazda- sági terület / Agricultural land	Termő-terület / Productive land	Művelés alól kivett terület / Uncultiva- ted land
1990	4712,8	341,2	1185,6	6473,2	8235,8	1067,5
1995	4715,9	90,2	1148,0	6179,3	8010,5	1292,5
2000	4499,8	101,6	1051,2	5853,9	7715,5	1587,5
2005	4513,2	95,9	1056,9	5854,8	7787,1	1516,3
2010	4322,1	81,5	762,6	5342,7	7356,4	1946,9
2015	4331,7	80,5	761,5	5346,4	7387,6	1915,8
2017	4334,3	47,3	803,8	5352,2	7370,6	1932,8

3. táblázat: A földhasználat alakulása Magyarországon (1990-2017), ezer ha / Table 3. Land use trends in Hungary (1990-2017), thousand ha

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés.

A művelés alól kivett területek nagyságának alakulása Magyarországon

A művelés alól kivont területek nagyságát ma Magyarországon két adat jellemzi. Ennek az az oka, hogy a KSH az EUROSTAT hivatalos országos adatszolgáltatója lévén, annak módszertani előírásait követi. A KSH a termőterületek számbavételkor a művelés alól kivont területek között tartja nyilván a mezőgazdasági célra a művelési ágának megfelelően ténylegesen nem hasznosított (időlegesen, vagy tartósan parlagon hagyott, pihentetett stb.), de – más célra történő hasznosítás hiányában – az ingatlan-nyilvántartásban továbbra is művelési ágában nyilvántartott egyes gyepterület, kert és szántó területeket is.

Az utóbbi húsz évben történt termőföld-privatizáció elhúzódása azt eredményezte, hogy – a tulajdoni viszonyok rendezetlensége miatt – a termőföldek egy része nem került megművelésre, illetve a művelés elmulasztására a privatizáció során termőföld-tulajdonhoz jutott személyek esetében is gyakran sor került. Mindezen okok a KSH adatai vonatkozásában növelik a termőterületként figyelembe nem vett területek nagyságát (4. táblázat).

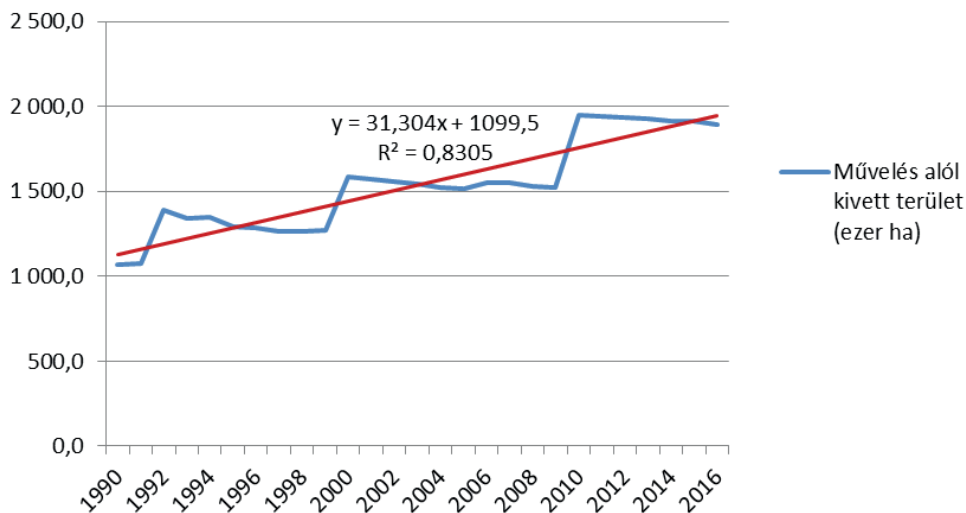
Művelés alól kivont terület (ha) / Uncultivated land (ha)	Földművelésügyi Minisztérium / Ministry of Agriculture			Központi Statisztikai Hivatal / Hungarian Central Statistical Office		
	1990	2010	2016	1990	2010	2016
	1 070 225	1 459 519	1 493 405	1 067 500	1 946 970	1 890 300

4. táblázat: A művelés alól kivont területek nagysága országosan, különböző adatbázisok alapján (1990-2016), hektár / Table 4. The extension of uncultivated lands nationally, based on different databases (1990-2016), hectare

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium és KSH adatai alapján saját szerkesztés.

Az adatokból kitűnik, hogy az FM és a KSH művelés alól kivont terület adatai 1990. évben még csaknem megegyeztek; 2016-ra azonban már 396 895 hektár eltérés tapasztalható. Így a KSH kimutatása szerint az elmúlt 26 évben közel 822 800 hektárral nőtt a mezőgazdasági művelés alól kivont területek mennyisége. Az eltérő módszertan miatt, a KSH adataiból téves következtetések vonhatók le, mivel a kapott adatok közel évi 31 646 hektár termőterület csökkentést jelentenének; szinte dupláját, mint amivel az ingatlan-nyilvántartás adatai szerint számolhatunk (16 276 ha).

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján éves bontásban megvizsgálva az 1990 és 2016 közötti folyamatokat, azt tapasztaljuk, hogy a művelés alól kivont területek növekményének jelentős része statisztikai hatások miatt három konkrét évhez, 1992-höz, 2000-hez és 2010-hez köthető. Vagysi valójában nem lineárisan, hanem lépcsőzetesen valósult meg, míg a köztes éveket gyakran stagnálás vagy kisebb mértékű csökkenés jellemezte (2. ábra).

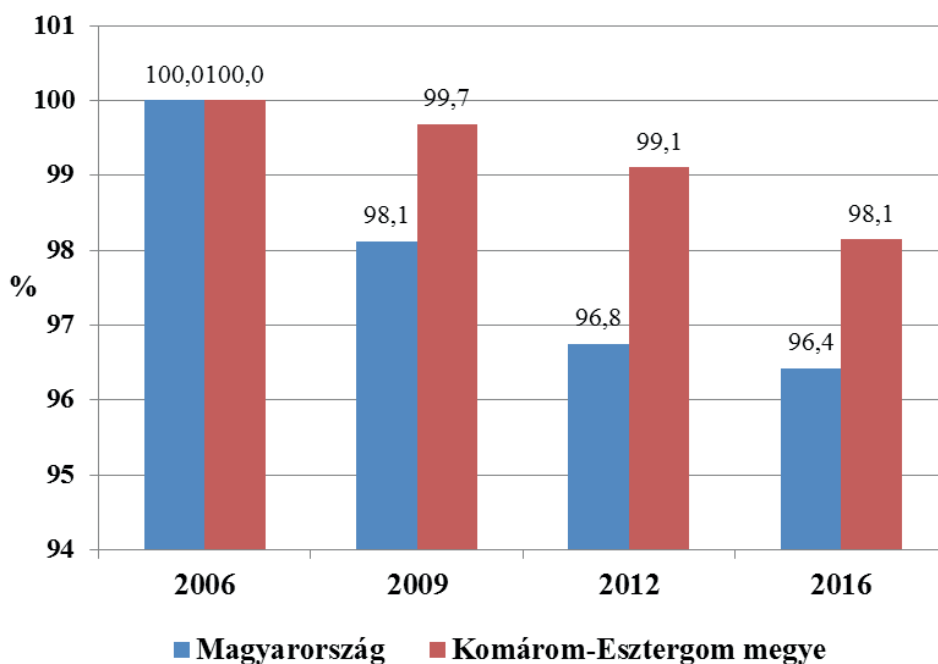
2. ábra: A művelés alól kivett területek nagysága Magyarországon (ezer ha), 1990-2016 / Figure 2. The size of uncultivated lands in Hungary (thousand ha), 1990-2016

Forrás: KSH adatok (1990-2016) alapján saját szerkesztés.

Az erdő nélküli termőterületek kiterjedésének változása Magyarországon és Komárom-Esztergom megyében

Az ország területének 80-85%-át mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas talajok fedik, ami az ország elhelyezkedésével, domborzati viszonyaival és fekvésével magyarázható, ezért a termőföld az ország kiemelkedően fontos erőforrása, nemzeti vagyona. Az 1. ábrából egyértelműen leolvasható, hogy az ország erdő nélküli termőterülete 2006 óta folyamatosan csökken, ám a csökkenés az egyre átfogóbb és javuló vidékfejlesztési stratégia hatására 2012 körül konszolidálódott. A csökkenés mértéke feltehetően 2016 után is nőni fog, már csak azért is, mert a zártkerti földterületek tulajdonosainak 2017. december 31-ig lehetőségük van ingatlanjaikat kivonni a termelésből egy egyszerű adatváltoztatási eljárással, ami így egyenesen vezet a termőterület-csökkenéshez. Ezen kívül a beruházások, belterületbe csatolások, építkezések továbbra is a külterületi termőföldek felhasználását fogja eredményezni. A grafikonból leolvasható, hogy az erdő nélküli termőterület nagysága 2006 és 2016 között az összes területcsökkenés 217 907 hektár (3,6%) volt, ebből 197 948 hektár csökkenés 2012-ig történt. Az oszlopok egymáshoz viszonyított arányából is leolvasható, hogy a csökkenés mértéke lassult 2012 után, mely egyrészt köszönhető a 2013-ban megemelt földvédelmi járulékoknak.

Komárom- Esztergom megyében az erdő nélküli termőterületek nagysága szintén csökken (3. ábra). A vizsgált időszakban 2347 hektárral (1,9%) csökkent 2016-ra a terület. A megyében az országos átlaghoz viszonyítva kisebb csökkenés látható, ami a megye fekvésével és az iparban betöltött szerepével magyarázható. A domborzati, demográfiai viszonyok meghatározzák nem csak a művelhető területek nagyságát, de a beruházások helyszínéül választott ingatlanokat is, hiszen a gazdaságosság szempontjából szintén a jó infrastruktúrával és fekvéssel rendelkező földrészletek kerülnek kivonásra; azok, amelyek a mezőgazdasági termelés szempontjából is jelentősek. Annak ellenére, hogy a megyében az erdőterületek részesedése átlag feletti, az országosnál (9,2%) valamivel gyorsabb ütemben növekedett (11,1%-kal) az erdőterület kiterjedése a 2006 és 2016 közötti időszakban is.

3. ábra: Magyarország és Komárom-Esztergom megye erdő nélküli termőterületének változása 2006 és 2016 között (2006. évi adat=100%) / Figure 3. Change of productive land without forests in Hungary and Komárom-Esztergom County between 2006 and 2016 (Data for 2006 = 100%)

Forrás: FM Földügyi és Térinformatikai Főosztálya, a földhivatalok adatszolgáltatásai alapján, saját szerkesztés. Megj.: év végi adatok.

A zártkerteket érintő jogszabályi változások hatásai

A következőkben a fentebb említett zártkerti művelés alóli kivonások terület-felhasználását vizsgáltuk. A zártkerti ingatlanok egyszerű kivonását, azaz művelés alól kivett kategóriára történő átvezetését az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény teszi lehetővé 2015. május 2. óta. A szándék szerint mivel ezek az ingatlanok már nem töltenek be mezőgazdasági funkciót, inkább lakó, pihenő és zöldövezeti rendeltetésük van, a jogosultak számára egy ingyenes adatváltási eljárással kivonhatóak. Ezáltal már nem termőföldek, így nem vonatkozik rájuk a termőföld védelmi törvény, vagy a szigorú termőföld-tulajdonszerzési szabályozás. A zártkerti ingatlanok kivonásának törvény adta egyszerű lehetőségéből látszik, hogy számukat tekintve a megyében 4265 darab, országosan 87623 darab ingatlan került kivonásra (5. táblázat). Jelentős területcsökkenés viszont az adatok szerint nem tapasztalható. Arányaiban a zártkerteknek országosan 6,85%-a, Komárom-Esztergom megyei szinten 8,80%-a változott zártkerti művelés alól kivett területté, amiből arra lehet következtetni, hogy a jogszabály adta lehetőséggel nem számottevő mértékben csökkent a zártkerti termőföldek területének nagysága. Számukat tekintve a kivont földrészek aránya az összeshez viszonyítva sem éri el a 10%-ot sem (5. táblázat).

Év / Year	Zártkerti ingatlanok / Enclosed garden properties		Zártkerti ingatlanok kivonása / Uncultivated enclosed garden properties			
	darab / piece	hektár / hectare	darab / piece	%	hektár / hectare	%
2016						
Komárom-Esztergom megye / Komárom-Esztergom County	48888	7219	4265	8,72	635	8,79
Magyarország / Hungary	1150874	201426	87623	7,6	13794	6,84

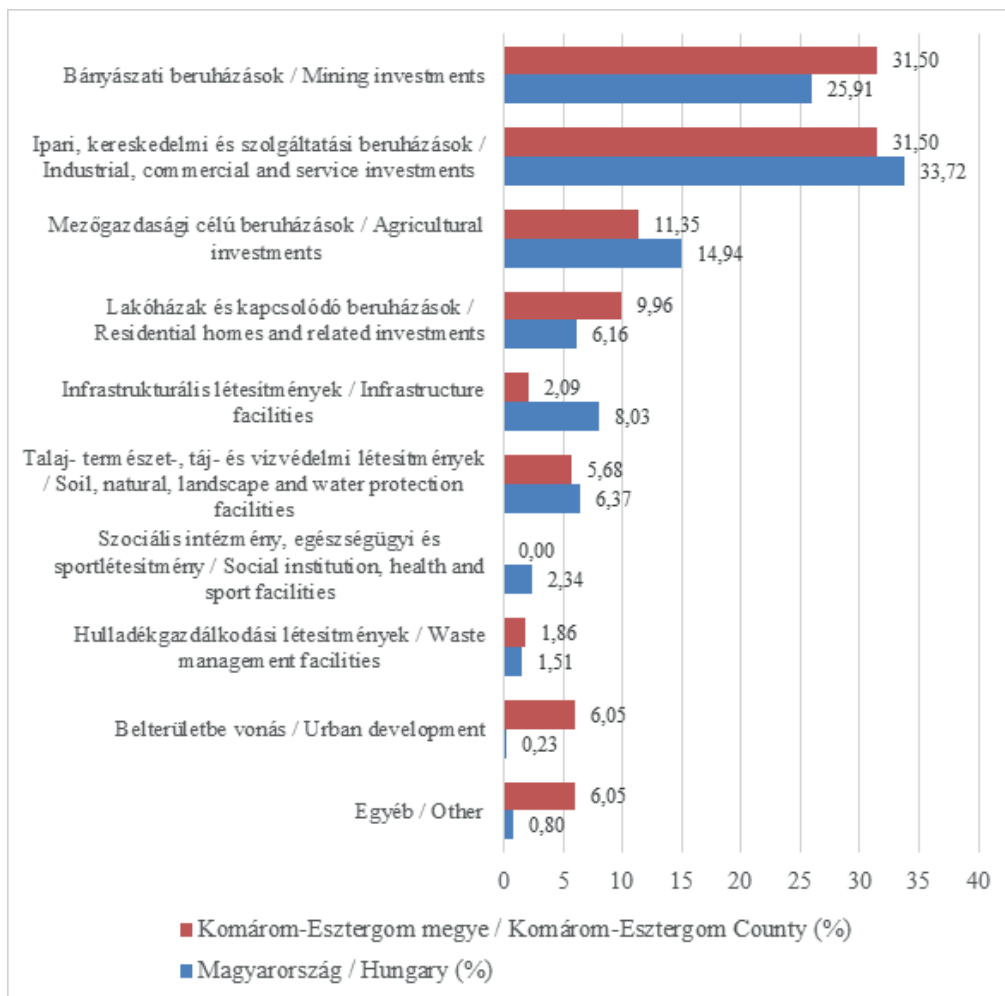
5. táblázat: Zártkerti ingatlanok összterülete és azok művelés alól való kivonása 2016-ban / Table 5. The territory of total and uncultivated enclosed garden properties in 2016

Forrás: FM FTF FFO, földhivatalok adatszolgáltatása alapján, saját szerkesztés.

A kivont termőterületek új funkciói

A megyében és az országban is gazdaságilag fontos szerepet játszanak a nemzetgazdaság szempontjából az ipari és kereskedelmi beruházások. Komárom-Esztergom megye iparilag fejlett (pl.: gépgyártás, járműipar, szerszámgyártás, gyógyszeripar). Ennek okán feltételezhető az, hogy a más célú hasznosítások legnagyobb hányadát ilyen jellegű beruházások teszik ki. Az országos adatsorból egyértelműen kiolvasható, hogy az országban, a legtöbb területet igénybevevő más célú hasznosítások célja ipari, kereskedelmi és szolgáltató célú beruházások voltak (4. ábra).

Egy-egy nagyobb beruházás kapcsán akár egyszerre több tíz hektár termőföld terület kerülhet ki művelés alól, akár átlagosnál jobb minőségűek is, mivel ezek a beruházások sok esetben kiemelt beruházásnak minősülnek, ezért a helyhez kötöttség feltétele fennáll. A megyei adatsor az országoshoz képest már eltérést mutat: az ipari, kereskedelmi és szolgáltató beruházások ugyanannyi területet vettek igénybe, mint a bányászati beruházások. Ez azzal magyarázható, hogy a megye területén jelentős kiterjedésű mészkő-és kavicsbányák találhatóak (mészkő: Süttő és környezete, kavicsbányák: Ács, Komárom és Mocsa). A bányászati beruházások az ipar mellett szintén nagy terület-igénybevétellel járnak, ezért Komárom-Esztergom megyében a felhasználási cél szerint az ipari, kereskedelmi és szolgáltató célú beruházásokkal egyetemben, holtversenyben az első helyen állnak a statisztikai kimutatás szerint.

4. ábra: Termőföld felhasználás célja szerinti százalékos megoszlása 2010 és 2015 között / Figure 4. Distribution (%) of land use by purpose between 2010 and 2015

Forrás: FM Földügyi és Térinformatikai Főosztályának adatai alapján, saját szerkesztés.

A legelő művelési ágú területek kivonása a termelésből

Megállapítható, hogy az élelmiszertermelés szempontjából legfontosabb művelési ágú terület a szántó, ezért célszerű lenne a művelés alóli kivonások esetében ezeket a földrészleteket elkerülni. Az országra jellemző kevés legeltethető állatállomány miatt, a legelőterületek nagy részben nem is töltik be funkciójukat. Ezért logikus lenne, ha a művelés alóli kivonások nem az intenzív művelés alatt álló szántó területeket vennék igénybe, hanem a kevésbé hasznosított legelő területeket.

E kérdéskör megvizsgálásához először is meg kell állapítani azt, hogy Komárom-Esztergom megyében, ill. az országban melyik művelési ágú területek teszik ki mezőgazdasági területek döntő többségét, hiszen ebből már következtetéseket lehet levonni arra vonatkozóan, hogy milyen művelési ágú területek kerülhetnek nagyobb aránnyal a más célú hasznosítási eljárás alá. Az egyszerűség kedvéért a statisztikában csak a szántók és gyepterületek (rét, legelő) kerültek feltüntetésre (6. táblázat).

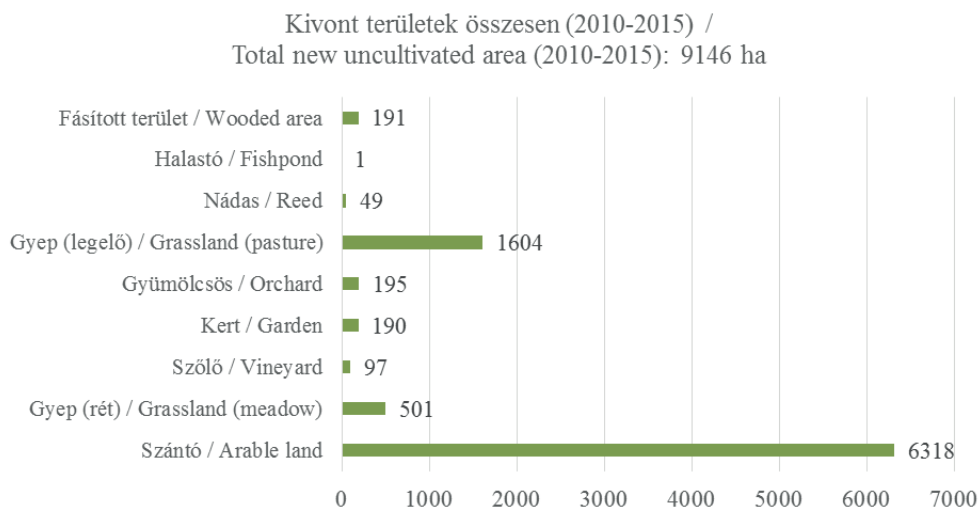
Az 6. táblázatból jól látható, hogy az ország és a megye mezőgazdasági területének nagy részét szántók adják, jelentős a gyepterület (rét, legelő) is, de nagymértékben elmarad a szántók mértékétől, a többi művelési ág (itt kert, gyümölcsös, szőlő) pedig szinte elhanyagolható arányban van jelen. Tehát a kivonások a statisztikai adatok összegzése után a következőképpen alakultak (5. és 6. ábra).

2016	Mg-i terület / Agr. area	Szántó / Arable land	%	Gyep / Grassland	%
KEM megye / County	122706 ha	100614 ha	81	16974 ha	13
Magyarország / Hungary	5372000 ha	4334700 ha	80	784000 ha	15

6. táblázat: Magyarországon és Komárom-Esztergom megyében a szántó és gyepterületek részaránya 2016-ban / The proportion of arable land and grassland in Hungary and Komárom-Esztergom County in 2016

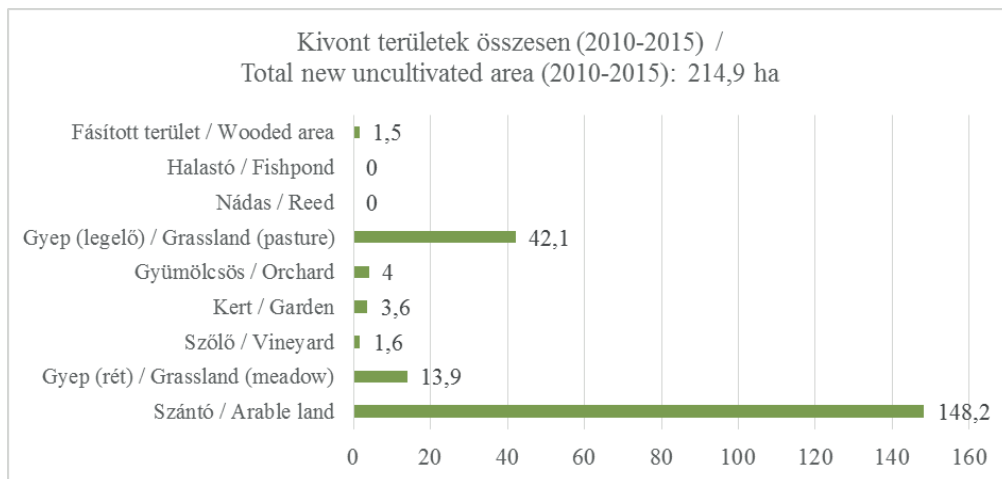
Forrás: KSH és Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Földhivatali Főosztály Földhivatali Osztályának adatai alapján, saját szerkesztés.

Mindkét grafikon azt igazolja, hogy mivel az ország és a megye jelentős részét szántóként művelik, ezért a művelésből történő kivonások is a szántókat érintik a legjobban. A nagyobb települések általában a legkedvezőbb természetföldrajzi adottságú területeken jöttek létre, amelyeket magas aranykorona értékű szántóföldek öveznek. A települések terjeszkedése ezért sok esetben elkerülhetetlenül értékesebb termőterületek kivonását vonja maga után.

5. ábra: Művelés alól kivont területek nagysága művelési ágak szerinti megoszlásban, országosan, 2010-2015 között (hektár) / Figure 5. The area of uncultivated land broken down by former cultivation branches in Hungary, between 2010 and 2015 (hectare)

Forrás: FM FTF FFO adatai alapján saját szerkesztés.

6. ábra: Művelés alól kivont területek nagysága művelési ágak szerinti megoszlásban, Komárom-Esztergom megyében, 2010-2015 között, (hektár) / Figure 5. The area of uncultivated land broken down by former cultivation branches in Komárom-Esztergom County, between 2010 and 2015 (hectare)

Forrás: FM FTF FFO, saját szerkesztés.

Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a rangsorban a második helyen a legelő területek igénybevétele áll. A felhasznált területek művelési ágak szerinti megoszlása egyenesen arányos a művelési ágak országos ill. megyén belüli művelési ág eloszlásával. Országosan ~18%, megyei szinten ~20% a legelőterületek felhasználásának aránya az összesen kivont területhez képest. Földvédelmi szempontból egyértelműen az alacsonyabb értéket képviselő legelők kivonása lenne kedvezőbb, amelyek más célú hasznosítása egyes beruházásoknál figyelembe vehető szempont lehet (pl. infrastrukturális létesítmények, közlekedési útvonalak, közművek telepítése).

Következtetések

A termőföld védelme összetett feladat, mivel a termőterület csökkenésének okai sokrétűek, másrésztől a fejlődő világ összetett igényeit bizonyos korlátok között, de szükséges kielégíteni. A jelenlegi területrendezés és domborzati viszonyok okán, a lakott, beépített területeket figyelembe véve ma az elsődlegesen fejleszhető és elvonható területek egybeesnek a legjobb termőterületeinkkel. A földvédelem célja továbbra is maximálisan gátat szabni az indokolatlan termőföld felhasználásoknak. A célt szem előtt tartva, az egyes okokat megvizsgálva a következők állapíthatók meg. A termőföld mennyiségi védelme kétféleképpen valósul meg. Egyrésztől a környezettudatos emberi szemléletmódból adódóan, másrészt az állam oldaláról a földvédelmi eljárás keretein belül. Ez nem könnyű feladat, mivel a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy elsősorban a piaci igények növekedésének a megfékezésére, vagy legalábbis enyhítésére a Tfv. szigorú előírásainak alkalmazása egyes területeken kevésnek bizonyul.

A földhivatali engedélyezési eljárás egyik fő célja, hogy a más célú hasznosításra irányuló túlzott mértékű, indokolatlan kezdeményezések megakadályozásra kerüljenek, illetve az igénybevételekre az átlagosnál gyengébb minőségű termőföldeken kerüljön sor. A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nagyberuházások sokszor nagy területigényű, „zöldmezős” kivitelezésűek, s mivel a törvényi szigor itt nem érvényesíthető, általában nagy mennyiségű, jó minőségű termőföld elvesztésével járnak.

A művelés alól kivett területek kiterjedése növekvő tendenciát mutat Magyarországon és Komárom-Esztergom megyében is. A KSH adatok tanúsága szerint azonban e változás nem folyamatosan, hanem egyes évekhez köthetően következett be, amelyek jelentős részben módszertani okokra is visszavezethetők.

Komárom – Esztergom megye az ország második legsűrűbben lakott megyéje, gazdaságában hagyományosan nagy szerepe van az iparnak, ezért nagyobb nyomás jelentkezik a termőterületek más célú hasznosítására, különösen Tatabánya és Esztergom térségében. Az utóbbi évtizedben ugyanakkor kisebb mértékű volt termő-

területek átsorolása (mindössze 1,9% a 3,6%-kal szemben). Ezzel párhuzamosan a megye átlag feletti erdőszültege tovább növekedett.

Sajátos helyzetükből és státuszukból adódóan a zártkerti ingatlanokat nagyarányban sorolják át művelés alól kivett területté. A kis méretük miatt ez kifejezetten nagyszámú (4265 db) ingatlant jelentett 2016-ban.

A felhasználás célja szerint Magyarországon és Komárom-Esztergom megyében egyaránt ipari, kereskedelmi és szolgáltatási céllal vonnak ki területeket a művelés alól. Komárom-Esztergom megyében azonban ezekkel egyenértékű a bányászati beruházások jelentősége, átlag feletti részesedéssel jelentkezett továbbá a lakóingatlanok kialakítása és a belterületbe vonás. Az infrastrukturális létesítmények és közművek kiépítése ugyanakkor nem kapott akkora szerepet.

Az egyes mezőgazdasági területek hasznosításának mértéke és aranykorona értéke kevésbé befolyásolja a művelés alól kivonásra kerülő területek körét. A kiemelt beruházások többnyire a kedvező fekvésű ingatlanokat keresik, amelyek adott esetben kifejezetten jó minőségű szántóterületek, esetenként szőlő vagy gyümölcsös lehetnek. A kivont területek megoszlása erősen közelít a termőterületek művelési ági megoszlásához, vagyis az alacsonyabb értéket képviselő gyepeket és legelőket nem sikerült priorizálni.

Hivatkozottforrások

AKSOY, E. – GREGOR, M. – SCHRÖDER, C. – LÖHNERTZ, M. – LOUWAGIE, G. [2017]: Assessing and analysing the impact of land take pressures on arable land. = Solid Earth, vol. 8, pp. 683–695.

BÁNDI Gy. [2004]: Környezetjog. Osiris kiadó, Budapest, 606 p.

BÁNHEGYI G. [2003]: A földbirtoklás formái, szabályozása, a földhasználat nyilvántartása. PhD értekezés, Keszthely, 216 p.

BÍRÓ Sz. [2010]: A hazai birtokpolitika a közvetlen támogatási rendszer keretei között. = Agrárgazdasági Információk. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest, 2010/1. szám, 116 p.

BRUINSMA J. [2009]: The Resource Outlook to 2050: By How Much Do Land, Water Use and Crop Yields Need to Increase by 2050? Paper Prepared for the Expert Meeting on How to Feed the World in 2050, Food and Agriculture Organization, Rome.

- CSIPKÉS M. – Nagy L. – Szabó K. [2017]: Magyarország földhasználatának elemzése rendszerváltástól napjainkig. = Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok 12(1-2), pp. 141-152.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) [2010]: Magyarország kistájainak katasztere. 2. kiadás, MTA FKI, 2010, 856 p.
- EUROPEAN COMMISSION [2017]: EU Agricultural Outlook for the EU Agricultural Markets and Income 2017-2030. European Commission. (p. 90) On-line: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/medium-term-outlook/2017/2017-fullrep_en.pdf Letöltés dátuma: 2017-12-05
- EREZ, H. – BAKKER, M. [2011]: Abandonment and Expansion of Arable Land in Europe. = Ecosystems 14(5), pp. 721-731.
- FÖLDESI Cs. [2007]: A belterületbe vonás. = Res Immobiles, 2007/3-4. szám, pp. 35-40.
- KOVÁCH I. [2016]: Földek és emberek. – Földhasználók és földhasználati módok Magyarországon. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Debreceni Egyetemi Kiadó, Bp., 177 p.
- KSH [2016]: Tájékoztató adatbázis (www.ksh.hu)
- KULDNA, P. – PETERSON, K. – REGINSTER, I. – DENDOCKER, N. [2008]: Agricultural land use of European Union new member states in the context of ALARM scenarios. Proceedings of an International Conference held in Pärnu, Estonia, Poster presented for the conference „Using Evaluation to Enhance the Rural Development Value of Agri-environmental Measures” p. 4
- LÓCZY D. [2002]: Tájéértékelés, földértékelés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 306 p.
- MAGDA R. – SZŰCS I. [2002]: Új irányzatok a földhasznosításban. Agroinform Kiadó; Stratégiakutató Intézet. Budapest. 151 p.
- NAGY J. [2008]: Magyarország földhasználatának értékelése, 1873-2005. In: Né-

- meth T. [szerk.] A talaj vízgazdálkodása és a környezet. Magyar Tudományos Akadémia Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet, Budapest, pp. 45-59.
- POSTA L. [2002]: A földhasználat alakulása az ezredfordulón – Egy felmérés eredményei. = Agrártudományi Közlemények [Acta Agraria Debreceniensis]. Debreceni Egyetem pp. 9.
- RAMANKUTTY, N. – FOLEY, A. J. [1999]: Estimating Historical Changes in Global Land Cover: Croplands from 1700 to 1992. = Global Biogeochemical Cycles 4(13), pp. 997- 1027.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. [2003]: Közgazdaságtan. Akadémia Kiadó.
- SOMOGYI Z. [2008]: A termőföldvédelem jogi szabályozásának változásai. = Res Immobiles, 2008/1-2. szám, pp. 55-64.
- STEFANOVITS P. – FILEP Gy. – FÜLEKY Gy. [1999]: Talajtan. Mezőgazda kiadó, Budapest, 470 p.
- STRAPASSON, A. – WOODS J. – MBUK K. [2016]: Land use futures in Europe How changes in diet, agricultural practices and forestlands could help reduce greenhouse gas emissions. Imperial College London. Grantham Institute Briefing paper No 17, p. 16
- SZÁMADÓ J. [1998]: A termőföld kalkulatív értékének módszertana. Kompolt: Regiocon, pp. 7-36
- VILLÁNYI L. – VASA L. [2007]: Agrárgazdaságtan, EU agrár-, és környezetpolitika. Debreceni Egyetem, 242 p.
- ZANCHI, G. – THIEL, D. – GREEN, T. – LINDNER, M. [2007]: Afforestation in Europe. – Impact of Environmental Agreements on the CAP (Specific targeted research project), 41 p.

Jogsabályok

105/1999. (XII.22.) FM rendelet a földminősítés részletes szabályairól.

2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről.

356/2007. (XII.23.) Korm. rendelet a földhasználati nyilvántartás részletes szabályairól.

2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról.

Szerző(k) / Author(s)

Patkó Zsuzsanna

földhasználati, földminősítési és földvédelmi szakügyintéző /

assistant for land use, soil quality and land protection

Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal

Élelmiszerlánc-biztonsági és Földhivatali Főosztály, Földhivatali Osztály

2500 Esztergom, Rudnay Sándor tér 2. /

zsuzsi.patko@gmail.com

Dr. Koncz Gábor PhD

főiskolai docens / college associate professor

Eszterházy Károly Egyetem

Gyöngyösi Károly Róbert Campus

3200 Gyöngyös, Mátrai u. 36. /

koncz.gabor@uni-eszterhazy.hu

Dr. Bozsik Norbert PhD

főiskolai tanár / college professor

Eszterházy Károly Egyetem

Gyöngyösi Károly Róbert Campus

3200 Gyöngyös, Mátrai u. 36. /

bozsik.norbert@uni-eszterhazy.hu

